

POSTANOWIENIE

Dnia 18 sierpnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Paweł Grzegorzczak

w sprawie z powództwa A. K. i E. K.
przeciwko E. Spółce Akcyjnej w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 sierpnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej powodów
od postanowienia Sądu Okręgowego w O.
z dnia 25 maja 2016 r., sygn. akt IX Cz (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie w części oddalającej
zażalenie powodów i orzekającej o kosztach postępowania
zażaleniowego oraz uchyla postanowienie Sądu Rejonowego w
O. z dnia 9 marca 2016 r., I C (...) i przekazuje sprawę temu
Sądowi do rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 9 marca 2016 r. Sąd Rejonowy w O. odrzucił pozew A. K. i E. K. o zasądzenie od pozwanej E. S.A. w G. kwoty 61 169 zł i zasądził od powodów na rzecz pozwanej częściowy zwrot kosztów procesu. Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 25 maja 2016 r. oddalił zażalenie powodów którym

zaskarżyli postanowienie Sądu pierwszej instancji w całości, oddalił zażalenie pozwanego na postanowienie o kosztach procesu i zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego koszty postępowania zażaleniowego.

Ustalono, że prawomocnym wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w (...) zasądził od E. S.A. w G. na rzecz powodów A. K. i E. K. solidarnie kwotę 108 tysięcy zł z odsetkami i kosztami procesu. Uwzględnił w ten sposób w całości powództwo o zasądzenie tej kwoty z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości w okresie od dnia 1 lutego 2001 r. do dnia 31 stycznia 2009 r. oraz od dnia 1 lutego 2010 r. do dnia 31 stycznia 2011 r. Według Sądu, w świetle ustaleń uwzględniających opinię biegłego, właściwe (należne) wynagrodzenie wynosiło ponad 160 tysięcy zł, czyli przekraczało kwotę dochodzoną przez powodów.

Dochodzona w obecnym postępowaniu kwota 61 169 zł odpowiada, według powodów, różnicy pomiędzy wynagrodzeniem im przysługującym (należnym) z tytułu bezumownego korzystania przez pozwanego z ich nieruchomości we wskazanym okresie, a wynagrodzeniem dotychczas zasądzonym.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że nowy pozew podlegał odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. z powodu powagi rzeczy osądzonej. Sąd wskazał, że tożsamość roszczeń występuje wówczas, gdy identyczny jest przedmiot i podstawa sporu, na którą składa się tożsamość faktycznej i prawnej podstawy roszczenia. Wobec tego, że powodowie „domagali się przysługujących im kwot” z tytułu bezumownego korzystania z tych samych działek za ten sam okres, „zachodzi powaga rzeczy osądzonej nie tylko w zakresie ‘kwotowo’ objętym żądaniem pozwu”. Ze względu na to, że za dany okres zostało zasądzone stosowne świadczenie, a powodowie nie dochodzili wówczas jedynie części świadczenia, nie mogą oni w kolejnym procesie dochodzić dalszej jego części, mimo że nie była ona objęta ani żądaniem pozwu, ani orzeczeniem sądu. W ocenie Sądu Okręgowego, sąd we wcześniejszej sprawie rozstrzygnął o całym roszczeniu powodów z tytułu bezumownego korzystania z ich nieruchomości w danym (tożsamym) okresie, a zasądzenie jedynie kwoty 108 tysięcy zł było wynikiem ograniczenia wynikającego z art. 321 § 1 k.p.c.

Powodowie oparli skargę kasacyjną na podstawie mającego wpływ na wynik sprawy naruszenia przepisów postępowania - art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 366 k.p.c. przez błędne uznanie, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej z tej przyczyny, że przedmiotem żądania jest roszczenie rozstrzygnięte już wyrokiem w poprzedniej sprawie, podczas gdy powodowie obecnie wnoszą o zasądzenie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie ponad dotychczas zasądzoną kwotę. Zdaniem skarżących, błędne jest przypisanie przez Sąd istotnego znaczenia temu, że powodowie nie zastrzegli we wcześniejszej sprawie, iż dochodzą części roszczenia. Na tej podstawie skarżący wniesli o zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie o odmowie odrzucenia pozwu ewentualnie o uchylenie orzeczenia w części oddalającej zażalenie powodów i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w O., bądź uchylenie postanowień Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odrzucenie pozwu stanowi odmowę merytorycznego rozpoznania sprawy z przyczyn procesowych, do których zalicza się ujemna przesłanka procesowa polegająca na tym, że o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa została już prawomocnie osądzona (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.). Stosownie do art. 366 k.p.c., który kładzie nacisk na to, co stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia sądu, wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia między tymi samymi stronami. Zakres powagi rzeczy osądzonej jest zatem wyznaczony przez przedmiot konkretnego rozstrzygnięcia sądu w związku z podstawą rozstrzygnięcia, a inaczej rzecz ujmując - powaga rzeczy osądzonej odnosi się do roszczenia dochodzonego pozwem w takiej postaci, w jakiej stało się przedmiotem wyrokowania, odzwierciedlonym w sentencji wyroku. Zasadniczy aspekt powagi rzeczy osądzonej wyraża się w niedopuszczalności ponownego rozstrzygnięcia tej samej sprawy.

Test mający na celu zbadanie zasadności zarzutu powagi rzeczy osądzonej przeprowadza się w oparciu o kryterium tożsamości (identyczności) żądania

zgłoszonego w nowym pozwie z żądaniem, które w związku z daną podstawą sporu było już przedmiotem rozstrzygnięcia. Na tej podstawie uzyskuje się odpowiedź na pytanie, czy powód w nowym procesie dochodzi ponownie tego samego roszczenia, inaczej – czy sąd ma ponownie orzec o tym samym.

Tak, w syntetycznym ujęciu, przedmiotowy zakres powagi rzeczy osądzonej rozumie się w piśmiennictwie i orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in. postanowienia z dnia 20 marca 2009 r., II CSK 595/08, z dnia 21 listopada 2013 r., III CSK 43/13 i z dnia 22 października 2015 r., IV CSK 766/14, niepublikowane). Po przebrzmiałym już sporze o dopuszczalność rozdrabniania, czyli dochodzenia roszczenia w częściach obecnie przyjmuje się jednolicie, że wyrok zasądzający świadczenie w procesie częściowym nie stwarza stanu powagi rzeczy osądzonej w sprawie o kolejną (dalszą) część świadczenia, a wątpliwości ogniskują się wokół kwestii zakresu mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia (por. m.in. uchwałę z dnia 29 marca 1994 r., III CZP 29/94, MoP 2015, nr 2, poz. 85 oraz wyroki z dnia 6 marca 2014 r., V CSK 203/13, OSNC 2015/2/23 i z dnia 4 listopada 2016 r., I CSK 736/15, niepublikowany).

Powodowie twierdzili, że dochodzona przez nich obecnie kwota stanowi kolejną, obok żądanej i już „osądzonej”, część wierzytelności z tytułu (identycznie jak wcześniej) odszkodowania za bezumowne korzystanie z konkretnych (tych samych, co poprzednio) działek gruntu w określonym (tym samym, co w pierwszej sprawie) czasie. Sąd Okręgowy błędnie ocenił tę sytuację jako ponowne dochodzenie tego samego roszczenia, o którym prawomocnie orzeczono i bezpodstawnie uznał, że w sytuacji, w której powodowie w pierwszej sprawie nie dochodzili jedynie części świadczenia, to w kolejnym procesie nie mogą dochodzić „dalszej części tego świadczenia”, choćby nie była ona objęta ani żądaniem pozwu, ani orzeczeniem w pierwszej sprawie.

Trafnie zarzucają skarżący, iż na dopuszczalność kolejnego powództwa nie ma wpływu to, czy powód wyrażnie, bądź pośrednio dał wyraz temu, że zgłoszone żądanie obejmuje jedynie część należnego mu świadczenia; deklaracja powoda w tym zakresie nie jest wymagana i nie ma znaczenia z punktu widzenia dopuszczalności dochodzenia dalszej części świadczenia. Także słowo „dalszej”

{części} w kontekście, w jakim zostało użyte w uzasadnieniu stanowiska Sądu, jest świadectwem błędu popełnionego przez Sąd, samo bowiem stwierdzenie, że powód dochodzi dalej idącego („dalszego”) świadczenia, ponad kwotę nie będącą przedmiotem wcześniejszego osądu w prawomocnym orzeczeniu, przeczy tezie, że sąd miałby ponownie orzec „o tym samym”.

Jeżeli powód domaga się zasądzenia konkretnej kwoty z określonego tytułu (tu: odszkodowania za bezumowne korzystanie z gruntu) i wykaże, że świadczenie to mu przysługuje, sąd żądanie uwzględni i dochodzoną kwotę zasądzi. Wyrok taki nie rozstrzyga o tym, czy na tej samej podstawie faktycznej powód mógłby się domagać dalszej sumy, nie obejmuje bowiem roszczeń, które nie zostały zgłoszone i o których nie orzekano. Fakt, że wyrok uwzględniał całość dochodzonego w pierwszej sprawie żądania nie wyklucza przyjęcia, że to rozstrzygnięcie obejmowało jedynie część roszczenia; jeżeli powód twierdzi, że domaga się niedochodzonej wcześniej części roszczenia, to przy ograniczeniu się przez sąd do badania pozwu i przedmiotu poprzedniego wyroku, brak jest podstaw do uznania, iż o roszczeniu tym już prawomocnie rozstrzygnięto (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2009 r., II CSK 595/08 i z dnia 12 listopada 2014 r., II PK 33/14, niepublikowane). Wydając wyrok zasądzający świadczenie sąd orzeka o żądaniu powództwa, przesądzając jedynie, że powodowi należy się określona kwota; tak też w niniejszej sprawie, w której prawomocnym wyrokiem sąd orzekł, że powodowi przysługuje żądane 108 tysięcy, a to, czy należy im się od pozwanego więcej - przedmiotem orzeczenia nie było.

Rozstrzygnięcie kwestii związanych z przedmiotowymi granicami prawomocności i zakresem mocy wiążącej pierwszego wyroku oraz kwestii tzw. prekluzji faktów i dowodów należy do kompetencji sądu rozpoznającego sprawę o zasądzenie kolejnego zgłoszonego przez powodów żądania.

Z powołanych względów Sąd Najwyższy orzekł, stosownie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.